

DQ ภูมิคุ้มกันทางโลกดิจิทัล

อลิสสา หนูรุ่ม

หัวหน้าศูนย์การเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT Learning Center)

โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

บทนำ

ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อ โควิด-19 ในปัจจุบันทำให้นักเรียนต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเหมือนบังคับให้ใช้เทคโนโลยีควบคู่กับอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทกับการใช้ชีวิตมากยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้จะเข้าไปอยู่แทบทุกจังหวะชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเรียนออนไลน์ การทำงานที่บ้าน การประชุมออนไลน์ การซื้อสินค้าออนไลน์ การทำธุรกรรม การแสดงออกทางสังคม การอยู่ร่วมกันในโลกโซเชียล การให้ความบันเทิงชีวิตรูปแบบต่างๆ อย่างดูหนัง ฟังเพลง เล่นเกมส์ ฯลฯ การเรียนรู้ที่จะใช้เครื่องมือสมัยใหม่ การใช้บริการผ่านสมาร์ตโฟน มีการใช้ข้อมูลข่าวสารแบบดิจิทัล การประชาสัมพันธ์ การตลาดแบบดิจิทัล การใช้ชีวิตบนโลกโซเชียลจึงมีบทบาทการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มขึ้นแทบจะหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกัน

นักเรียนยุคดิจิทัลเติบโตมาพร้อมกับการใช้เทคโนโลยี อุปกรณ์ดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต ด้วยลักษณะการสื่อสารที่รวดเร็ว อิสระ ไร้พรมแดน และบางครั้งยังไม่เคยเห็นหน้าตาหรือตัวตนจริงๆ ของอีกฝ่าย มีทักษะการสื่อสาร ใช้ไลน์ เฟซบุ๊ก ไลน์ ใช้สื่อสังคม (Social media) มีเครื่องมือสืบค้นข้อมูล หาความรู้ เรียนรู้พัฒนาตนเอง ทำให้การรับรู้และการใช้ชีวิตของนักเรียนรุ่นใหม่มีลักษณะที่แตกต่างจากนักเรียนรุ่นก่อนๆ มาก จำเป็นต้องมีอัตลักษณ์ตัวตนในโซเชียล เพราะมีการอวดตายเป็นอวดตาร์ เข้าสู่สังคมโซเชียล มีการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพ วิธีการสื่อสาร ทักษะวิธีคิดที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ก่อนเราให้ความสำคัญทางด้านความฉลาดทางเชาวน์ปัญญา (IQ-Intelligent quotient) มีการพัฒนาทักษะความสามารถและให้ความสำคัญกับเรื่องพหุปัญญา (Multiple intelligence) ที่ผู้คนจะมีความฉลาดทางปัญญาที่หลากหลายเฉพาะตัวได้ ต่อมาให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ต้องอาศัยความฉลาดทางอารมณ์ (EQ-Emotional quotient) ปัจจุบันยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยความฉลาดทางดิจิทัล (DQ-Digital quotient) เพิ่มความสามารถการดำรงชีวิต ให้เกิดความเข้าใจประโยชน์และโทษของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำให้ใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลต่อไปได้ดีขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างชาญฉลาด ปลอดภัย เหมาะสม มีจริยธรรม ทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพที่เชื่อมโยงกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในโลกวิถีใหม่อย่างมีความสุขและมีความสุขอีกด้วย

พลเมืองดิจิทัล

"ความเป็นพลเมืองดิจิทัล" คือ สมาชิกบนโลกออนไลน์ที่ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ อายุ ภาษา และวัฒนธรรม พลเมืองผู้ใช้งานสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างเข้าใจบรรทัดฐาน การปฏิบัติตัวให้เหมาะสม และมีความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารในยุคดิจิทัลเป็นการสื่อสารที่ไร้พรมแดนจำเป็นต้องมีความฉลาดทางดิจิทัล

"ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence Quotient : DQ)" คือ กลุ่มของความสามารถทางสังคม อารมณ์ และการรับรู้ ที่จะทำให้อันหนึ่งสามารถเผชิญกับความท้าทายบนเส้นทางของชีวิตในยุคดิจิทัล และสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตดิจิทัลได้ ความฉลาดทางดิจิทัลครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ ทัศนคติและค่านิยมที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในฐานะสมาชิกของโลกออนไลน์ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทักษะการใช้สื่อและการเข้าสังคมในโลกออนไลน์

การจัดการเรียนการสอน

นักเรียนมีวิธีการปฏิบัติตนอย่างไร? ในฐานะที่นักเรียนเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลจึงต้องรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และมีทักษะความฉลาดทางดิจิทัลทั้ง 8 ทักษะ เพื่อที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมออนไลน์และในชีวิตจริง ได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข จากการเรียนภาคฤดูร้อน เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โดยใช้การเรียนการสอนแบบออนไลน์ ผ่าน Microsoft Teams ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ความรู้เรื่องความฉลาดทางดิจิทัล ผ่านคลิปวิดีโอ แนะนำทักษะความฉลาดทางดิจิทัลทั้ง 8 ทักษะ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้แล้วสอบถามนักเรียนว่ามีวิธีการปฏิบัติตนเองอย่างไร? เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ที่มาจากการท่องโลกดิจิทัลในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ซึ่งบางครั้งนักเรียนอาจจะเป็นผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำในโลกดิจิทัล โดยให้นักเรียนใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีที่มีอยู่สร้างสรรค์ผลงานสื่อสารออกมาเป็นข้อความและภาพประกอบเพื่อให้เกิดความเข้าใจในทักษะต่างๆ เป็นการกระตุ้นสร้างภูมิคุ้มกันทางโลกดิจิทัลเพื่อให้มีทักษะความฉลาดทางดิจิทัล 8 ทักษะ ดังนี้

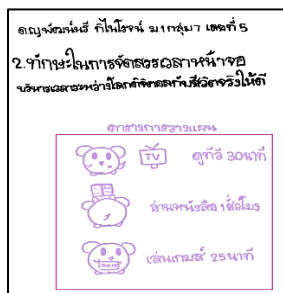
1. ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity) ความสามารถในการสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองไว้ได้อย่างดีทั้งในโลกออนไลน์และโลกชีวิตจริง แบบมีปฏิสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต ผลงานนักเรียนดังภาพประกอบ

คิดก่อนพิมพ์ รูปภาพ ไม่หยาบ

2. ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ (Screen Time Management) ความสามารถในการบริหารเวลาในการใช้อุปกรณ์ยุคดิจิทัล รวมไปถึงการควบคุมเพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างโลกออนไลน์ และโลกชีวิตจริง ผลงานนักเรียนดังภาพประกอบ

ควร manage เวลาให้เหมาะสม ไม่อยู่ online นานเกินไป

3. ทักษะในการรับมือกับการคุกคามทางโลกออนไลน์ (Cyberbullying Management)

ความสามารถในการรับรู้และรับมือการคุกคามข่มขู่บนโลกออนไลน์ได้อย่างชาญฉลาด เพื่อป้องกันตนเองและครอบครัวจากการคุกคามทางโลกออนไลน์ให้ได้ ผลงานนักเรียนดังภาพประกอบ

ทักษะในการรับมือกับการคุกคามกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์
Cyberbullying Management

STOP หยุดรบกวนกลั่นแกล้งด้วยวิธีการเดียวกัน หยุดตอบโต้ เพื่อไม่ให้เกิดการกระทำซ้ำหรือเพิ่มความรุนแรงของเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น

BLOCK ปิดกั้นผู้ที่รบกวน ไม่ให้เขาสารพัดติดต่อ โพสต์ หรือรบกวนเราได้

TELL บอกพ่อแม่ ครู หรือบุคคลที่ไว้ใจ เพื่อขอความช่วยเหลือ

REMOVE ลบภาพหรือข้อความรบกวนทิ้งออกทันที

ปริมปรชญ์ ชินชัย ม.1 กลุ่ม10 (24)

ควบคุมอารมณ์ของตนเอง
ไม่ตอบกลับ หรือ
ตอบกลับด้วยเหตุผล

ค.ญ.ธนธัญย์ จิระสกุลไทย ม.1 กลุ่ม 12 เลขที่ 1

เลิกสนใจคอมเมนต์ที่ไม่ดี เพราะจะทำให้ตนเองทุกข์ใจไปเปล่าๆ

ปิดกั้นการสื่อสารกับผู้กลั่นแกล้ง โดยการบล็อกจากรายชื่อผู้ติดต่อ

ด.ญ.พัชร์พัชรา พังจู่จู่จาวาร ม.1 กลุ่มรอ. เลขที่ 4

3. ทักษะในการรับมือกับการคุกคามกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์

ไม่สนใจ หรือลบออกจากรายชื่อหากไม่ไหวจะรอผล หรือบล็อกเขาไปจ้ะควาย

ไม่รู้จัก... 3. แอดบล็อกด้วยตัวเอง

- ติถึงผู้
- ไปขอโทษ
- คุย! ไม่ไป
- 555+

บุคลิกไม่รู้จัก

ด.ญ.ธนธัญย์ จิระสกุลไทย ม.1 กลุ่ม 4 เลขที่ 5

3. ทักษะในการรับมือกับการคุกคามกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ (Cyberbullying Management)

ไม่ตำใคร ไม่บูลลี่ใคร

4. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ (Cybersecurity Management)

ความสามารถในการป้องกันข้อมูลด้วยการสร้างระบบความปลอดภัยที่เข้มแข็งและป้องกันการโจรกรรมข้อมูลไม่ให้เกิดขึ้นได้ ผลงานนักเรียนดังภาพประกอบ

ชื่อ นิงญา รัตนงามกุล ม.1 กลุ่ม 5 เลขที่ 19

4. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกไซเบอร์

ไม่ตั้งรหัสผ่าน แอปพลิเคชันส่วนตัวเป็นรหัสเดียวกัน

ติดตั้งซอฟต์แวร์ป้องกันมัลแวร์เพื่อเป็นการเพิ่มความปลอดภัยของตนเองในโลกไซเบอร์

ชื่อ-นามสกุล มายด์ สุสพธากุล ม.1
กลุ่ม 9 เลขที่ 24

อ.ร. จุฑามาศ มงคล ม.1 กลุ่ม 7 เลขที่ 21

4. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกไซเบอร์ (Cybersecurity Management)

หลีกเลี่ยงระบบ (out) ที่ดูน่าเชื่อถือแต่จริง ๆ ไม่ได้ตรวจสอบกันจริงๆ ไป

5. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management) คุณพินิจในการบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัว โดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลออนไลน์เพื่อป้องกันความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่น ผลงานนักเรียนดังภาพประกอบ

คุณ อธิศา หงษ์จำรัส ม.1 กลุ่ม 5 เลขที่ 9

5. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management)

ตั้งรหัสทุกครั้งก่อนเข้าโปรแกรม

คุณ ศรินทร์พรณ์ วัฒนชัยกิม.1 กลุ่ม 3 เลขที่ 35
5.ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Manage)

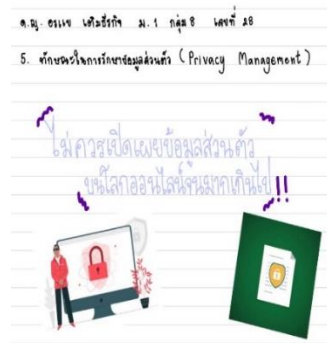

ตั้งค่าเป็นส่วนตัวเพื่อป้องกันข้อมูลส่วนตัว

ไม่โพสต์ ที่อยู่ รหัสบัตรประชาชน เพื่อป้องกันมิจฉาชีพ

ค.ช. วรวิทย์ สมอโคตร ม.1 กลุ่ม 4 เลขที่ 2

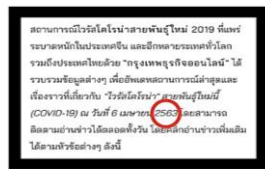
คุณ ชยเชษฐ์ เกษศิริภัท ม.1 กลุ่ม 8 เลขที่ 18

5. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management)

อย่าโพสต์ข้อมูลส่วนตัวในโลกออนไลน์และป้องกันความเป็นส่วนตัวทั้งของตนเองและผู้อื่น

6. ทักษะในการคิดวิเคราะห์มีวิจารณญาณที่ดี (Critical Thinking) ความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะระหว่างข้อมูลที่ถูกต้องและข้อมูลที่ผิด ข้อมูลที่มีเนื้อหาดีและข้อมูลที่เข้าข่ายอันตราย รู้ว่าข้อมูลลักษณะใดที่ถูกส่งมาทางออนไลน์แล้วควรตั้งข้อสงสัย หากคำตอบให้ชัดเจนก่อนเชื่อและนำไปแชร์ ผลงานนักเรียนดังภาพประกอบ

ค.ช.ธนวรรณ บุญปลูก ม.1 เลขที่ 14
6.ทักษะการคิดวิเคราะห์มีวิจารณญาณที่ดี

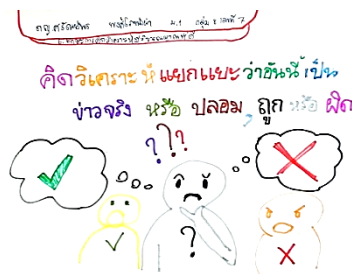

เมื่อมีแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือควรตรวจสอบให้แน่ใจก่อนว่าเป็นข่าวที่เข้าข่ายปลอมหรือไม่ เพราะเมื่อทำการแชร์หรือเผยแพร่ไปในสื่อต่างๆก็อาจเกิดความเสียหายหรือความเสียหายได้

คุณ ปิ่นพิชญ์ ทองดี อ.1 กลุ่ม 6 เลขที่ 16

๕๕ ทักษะการคิดวิเคราะห์ มีจรรยาบรรณที่ดี Critical Thinking

คิดก่อนโพสต์ อย่าเผยแพร่ข้อมูลผิดๆ

ค.ช.พิชญ์พงศ์ จันทร์กุลบุตร ม.1 กลุ่ม 1 เลขที่ 024289
6. ทักษะการคิดวิเคราะห์มีจรรยาบรรณที่ดี (Critical Thinking)

ไม่ควรเชื่อโฆษณาเกินจริงนะครับ

7. ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ผู้ใช้งานทิ้งไว้บนโลกออนไลน์ (Digital Footprints)

ความสามารถที่จะเข้าใจธรรมชาติของการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลว่าจะหลงเหลือร่องรอยข้อมูลทิ้งไว้เสมอ รวมไปถึงต้องเข้าใจผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น เพื่อการดูแลสิ่งเหล่านี้อย่างมีความรับผิดชอบ ผลงานนักเรียนดังภาพประกอบ

ค.ช. กุวิวัธ ขยายสกุลวิวัฒน์ ม.1 กลุ่ม 7 เลขที่ 4

ชื่อ7.Digital footprints

สอนให้เข้าใจถึงสิ่งที่ตนเองทิ้งเอาไว้บนโลกดิจิทัล ซึ่งบางครั้งอาจถูกผู้อื่นสะกดรอยตามจากสิ่งเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้จนอาจมีผลกระทบต่อชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริงได้

8. ทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy) ความสามารถในการเห็นอกเห็นใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นบนโลกออนไลน์ ผลงานนักเรียนดังภาพประกอบ

ชื่อ นามสกุล...ค.ช.รวิ........กลุ่ม..... ม.1 กลุ่ม..... เลขที่.....
8. ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy)

มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้างทั้งในชีวิตจริงและไซเบอร์ รวมถึงช่วยเป็นกระบอกเสียงให้กับคนที่ต้องการความช่วยเหลือ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว

ค.ญ. ศักญา แซ่ซึ้ง ม.1 กลุ่ม 6 เลขที่ 18

สรุป

การจะเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีและเข้มแข็งทั้งทางกายและจิตใจ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกดิจิทัลคือ “ความฉลาดทางดิจิทัล” เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารในโลกไซเบอร์ รู้วิธีป้องกันตนเองจากความเสียหายต่างๆ ในโลกออนไลน์ รู้เท่าทัน เข้าใจถึงสิทธิ ความรับผิดชอบ และจริยธรรมที่สำคัญในยุคดิจิทัล และใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับตนเอง ชุมชน ประเทศ และพลเมืองบนโลก ได้อย่างสร้างสรรค์และสงบสุข ควรมีการกระตุ้นภูมิความร่วมมือกันระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง อาจารย์ และเพื่อนๆ ช่วยกันดูแลซึ่งกันและกัน ฝึกให้นักเรียนใช้ไหวพริบในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การคิดแบบมีเหตุมีผล เพื่อแยกแยะว่าสิ่งไหนจริงหรือลวง ก่อนที่จะนำไปสู่การตัดสินใจต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และถ้าได้กระตุ้นบ่อยๆ ก็จะทำให้รู้สึกตระหนักถึงปัญหา สามารถแยกแยะถูกผิด ควรไม่ควร บนโลกออนไลน์ได้เป็นอย่างดี ปัญหาสังคมต่างๆ ลดลงหรือไม่เกิดขึ้น เช่น ปัญหา “เกรียนคีย์บอร์ด” โพสต์ข้อความลงไป ทำให้เกิด “ทัวร์ลง” หรือการฟ้องร้อง “รับคำขอโทษเป็นเงินสดเท่านั้น” “รับคำขอโทษเป็นชุด PPE” “ลูกฉันเป็นคนดี” “มอบกระเช้าขอโทษ” #ให้มันจบที่โรงพัก เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- พิจิตรา เพชรพาริ. (27 มีนาคม 2562). **พลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship)**. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2564. จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/48161-citizen>.
- ยง ภู่วรรณ และยีน ภู่วรรณ. (กุมภาพันธ์ 2564). **ชีวิตวิถีใหม่และความฉลาดทางดิจิทัล**. บทเรียนออนไลน์สำหรับนักเรียนและประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักบริการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ด้วยการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). **คู่มือพลเมืองดิจิทัล**. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สรวมณฑล สิทธิสมาน. (19 มิถุนายน 2562). **สร้างพลเมืองดิจิทัลให้คงความเป็นมนุษย์**. สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2564. จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9620000058138>.
- สรานนท์ อินทนนท์. (2563). **ความฉลาดทางดิจิทัล (DQ Digital Intelligence)**. กรุงเทพฯ: บริษัท วอล์คออนไลน์ คลาวด์ จำกัด.